

Le Concert des Nations & Savall

— *Els elements i les fúries*

Concert extraordinari

Dimecres, 15 de febrer de 2023 – 20 h

Sala de Concerts

Amb el suport de:

Membre de:

Programa

Le Concert des Nations

Jordi Savall, direcció

Els elements i les fúries

1717-1761

I

Jean-Féry Rebel (1666–1747)

Les Éléments (1737)

Le Chaos: L'Eau – L'Air – La Terre – Le Feu

[Loure I:] La Terre – Chaconne: Le Feu

Ramage: L'Air – Rossignolo

Rondeau: Air pour l'Amour

Loure [II] – Sicillienne – Caprice

Premier Tambourin: L'Eau

Second Tambourin – Premier Tambourin: L'Eau

Georg Friedrich Händel (1685– 1759)

Música aquàtica (1717)

Suite I (Fa major, HWV 348)

Ouverture: Largo – Allegro

Adagio e staccato

[Allegro] – Andante – [Allegro]

[Minuet] – Air

Bourrée – Hornpipe

[Air] – Minuet

II

Christoph Willibald Gluck (1714-1787)

Don Juan ou Le Festin de Pierre, Wq. 52 (Viena, 1761)

Ballet pantomima de Gasparo Angiolini
(1731-1803)

Sinfonia: Allegro

1. Andante grazioso

2. Andante

3. Allegro forte risoluto

[– Andante – Allegro – Andante – Allegro]

4. Allegro gustoso

5. Moderato

6. Grazioso

7. Allegro

8. Moderato – Presto – Moderato – Presto

9. Risoluto e Moderato

10. Allegro

11. Allegro

12. Allegro

13. Andante staccato

14. Larghetto

15. Les furies: Allegro non troppo

Durada aproximada del concert: primera part, 50 minuts | pausa
de 15 minuts | segona part, 40 minuts

#clàssics #llegendes

Poema

Regal

un poema pot contenir
el sentit total del món.

aquest poema conté
un dibuix fugaç
creat per uns núvols.

la capsa és vermella,
el títol n'és el llaç.

obro mans i ulls.
abandono el text

Eduard Escoffet

El terra i el cel (LaBreu edicions, 2013)

Comentari

Els elements i les fúries

1717-1761

Jean-Féry Rebel (1666–1747) - *Les Éléments* (1737)

Durant el segle XVIII, els músics europeus –sobretot els francesos– es van especialitzar en l’art de pintar en música. Tot expressant la seva intenció, Jean-Féry Rebel precisa, al seu prefaci de *Les Éléments*, que “l’Aire és **‘pintat’** per notes seguides de cadències formades per les flautes petites”. Aquest programa comença amb l’extraordinària i sorprenent “representació del caos”, que Jean-Féry Rebel introduí al seu ballet *Les Éléments*. Aquesta sorprenent obra publicada el 1737 és ben bé un veritable poema simfònic: Rebel el titula *Les Éléments* «*symphonie nouvelle*». El resum del programa i la indicació dels instruments i harmonies que cal utilitzar amb finalitats descriptives clarament determinades són detallades diàfanament al prefaci:

“La introducció d’aquesta simfonia era natural: era el propi caos, aquesta confusió que regnava entre els Elements abans del moment en què, sotmesos a lleis invariables, ocuparen el lloc que els era destinat dins l’ordre de la natura.

Per a designar cada Element particular dins aquesta confusió, m’he servit de les convencions més habituals. El baix expressa la Terra amb notes lligades entre si i que es toquen amb sacseigs; les flautes amb trets de cant que pugen i baixen, imitant el curs i el murmuri de l’Aigua; l’Aire és pintat per notes seguides de cadències formades per les flautes petites; finalment, els violins, amb trets vius i brillants, representen l’activitat del Foc.

Aquestes característiques distintives dels Elements són reconeixibles, separadament o barrejades, totalment o parcial, en les diverses repeses que anomeno Caos i que marquen els esforços que fan els Elements per a desempallegar-se els uns dels altres. Al 7è Caos, aquests esforços disminueixen, a mesura que s’acosta el desenllaç al seu complet.

Aquesta primera idea m’ha dut més enllà. He gosat d’intentar ajuntar a la idea de la confusió dels Elements la de la confusió de l’harmonia. He provat de fer sentir d’antuvi tots els sons barrejats entre ells, així com totes les notes de l’octava reunides en un sol so. Aquestes notes es desenvolupen a continuació, pujant a l’unison en la progressió que els és natural; després d’una dissonància, se sent l’acord perfecte.

Finalment, he cregut que seria encara millor el Caos de l’harmonia si passejava pels diferents Caos en diferents cordes. Sense xocar l’oïda, he pogut fer que el so final fos indecís, fins que es torna determinat en el moment del desenllaç.”

Text extret del comentari de Jordi Savall

Alia Vox, AVSA 9914

Georg Friedrich Händel (1685–1759)

Música aquàtica. Suite I (1717)

La *Water Music* (Música aquàtica) va ser durant molt de temps l’obra instrumental més popular de Händel, però no disposem ni de manuscrit autògraf, ni de primera edició autèntica confirmada per l’autor. El 26 de setembre de 1714, només sis dies després d’haver desembarcat a Greenwich, el rei va escoltar un *Te Deum* de Händel, i aquell mateix any honrà amb la seva presència una representació de la seva òpera *Rinaldo*.

L'únic passeig reial sobre l'aigua amb música de Händel del qual tenim notícia va tenir lloc el 17 de juliol de 1717. Referent a això disposem de tres testimonis contemporanis. Els dos primers provenen de diaris anglesos. «The Political State of Great Britain» de 1717 explica que “*el dimecres 17 de juliol, a la nit, el rei [...] va anar per aigua fins a Chelsea, i com a distracció tenia una música excel·lent organitzada pel comte Kilmanseck [...] A les tres de la matinada, va tornar per aigua fins a Whitehall, i d'allí al palau de Saint James*”. El «Daily Courant» del 19 de juliol precisa que “*la música, composta per a 50 instruments de tot tipus, va sonar durant tot el trajecte de Lambeth [...] a Chelsea, les més belles simfonies imaginables, escrites especialment per a l'ocasió per Händel, i que Sa Majestat les va apreciar tant que les va fer executar tres vegades durant el trajecte d'anada i tornada*”. El tercer testimoniatge, el més interessant, és un informe de l'ambaixador de Prússia a Londres, Friedrich Bonet. Hi explica que el baró Kilmanseck (Johann Adolf, baró von Kilmansegg), que ja havia protegit Händel a Hannover, va organitzar les festivitats del 17 de juliol de 1717 i es va fer càrrec personalment de les despeses (només els músics li van costar ja 150 lliures). L'informe de Bonet especifica així mateix la composició de l'orquestra (trompetes, trompes, oboès, fagots, flautes travesseres, flautes dolces, violins i baix, sense cantants), i afegeix que la música era “*del cèlebre Händel*”, nascut a Halle i principal compositor de la cort de Sa Majestat.

Segons la disposició que s'adopti, les peces són entre vint i vint-i-dues, repartides en tres suites instrumentades de diferents maneres: suite en Fa per a dos oboès, fagot, dues trompes, cordes i baix; suite en Re per a dos oboès, fagot, dues trompetes, dues trompes, cordes i baix; suite en Sol per a flauta dolça, flauta travessera, cordes i baix. La primera edició de la “*cèlebre Water Music*”, publicada per Walsh cap a 1732-1733, no comptava amb més de deu peces, és a dir aproximadament la meitat, que provenien de les tres suites. Ràpidament hi va haver altres edicions, així com múltiples arranjaments per a les més diverses combinacions, entre les quals trobem una reducció per a orquestra de Samuel Arnold (1788).

Fins a mitjan segle XX, es va interpretar la *Water Music* principalment segons els arranjaments de sir Hamilton Harty. Des de llavors, la musicologia ha permès distingir amb precisió les tres suites, i per altra banda localitzar l'orquestració original. Tot i així l'ordre de les peces no és fix, i és totalment lícit fer que les tres suites s'interpenetrin. Jordi Savall, per la seva banda, ha disposat el conjunt en dues suites, una d'elles centrada en les suites en Re i en Sol, l'altra en la suite en Fa. En qualsevol cas, no podem deixar d'admirar fins a quin punt Händel demostra les seves qualitats de músic internacional: una sòlida base germànica, una formació italiana, i l'assimilació del gust francès i de la tradició anglesa.

Text extret del comentari de Marc Vignal

Alia Vox, AVSA 9860

Christoph Willibald Gluck (1714–1787)

***Don Juan o Le Festin de Pierre*, Wq. 52 (Viena 1761)**

Ballet pantomima de Gasparo Angiolini (1731-1803)

Gluck havia passat anys exitosos com a compositor d'òperes a Itàlia, abans d'incorporar-se com a mestre de capella a la companyia operística de Pietro Mingotti, per establir-se finalment a Viena el 1750. A Itàlia s'havia guanyat la fama de talent musical tan prometedor com capriciós: ja aleshores era considerat “*un jove de capacitats màximes i d'esperit fogós*” (Saverio Mattei, 1756), i ja aleshores, el seu llenguatge musical poc ortodox suscitava debats polèmics, com el 1752 a Nàpols, quan les progressions harmòniques audaces i les dissonàncies expressives de la famosa ària “*Se mai senti spirarti sul volto*” de la seva òpera *La clemenza di Tito* foren criticades per uns com a transgressió de les normes teòriques musicals i exaltades per altres com a innovacions estilístiques que marcaven el camí cap al futur.

El primer gènere escollit fou el ballet. Com a primer producte del cercle reformista vienès, s'estrenà el 17 d'octubre de 1761 el ballet *Le Festin de pierre* (*Don Juan*) a l'escenari del Burgtheater de Viena, concebut i coreografiat per Angiolini i amb música de Gluck: una obra que constituí una fita i que no sols influí l'evolució posterior del ballet, sinó que també fou el punt de partida d'impulsos importants per a altres gèneres escènics.

Com a tema per aquest ballet, es va triar un material que presenta un impressionant llegat interpretatiu en la literatura, la música i el teatre des del *Burlador de Sevilla y convidado de piedra* de Tirso de Molina (1630): la llegenda de Don Juan, el seductor sense escrúpols que aprofita el seu atractiu eròtic sobre les dones per a satisfer sense remordiments les seves necessitats i pel qual acaba retent comptes. El públic vienès coneixia aquesta temàtica, sobretot gràcies a la comèdia exitosa *Dom Juan ou Le Festin de pierre* de Molière, que també serví a Angiolini com a base de la seva versió per a ballet.

La tradició musical i la “forma de l’obra” de la música de ballet de Gluck a *Don Juan* estan estretament lligades amb la pràctica escènica del ballet del segle XVIII. Segons la percepció de l’època, la música, l’acció escènica i la coreografia formaven un conjunt mòbil i variable segons el context de cada funció. A diferència dels ballets d’èpoques posteriors, aquestes obres encara no constituïen una unitat estructuralment fixada de música i coreografia, en el sentit d’una “obra” vinculant i definitiva.

Com a *work in progress* experimental, la versió de l’estrena va ser modificada encara a la primera sèrie de funcions vieneses de la temporada 1761-62, així com més tard en produccions posteriors, quant al volum, la dramaturgia, l’elenc de papers i la coreografia, amb les corresponents conseqüències per a la música, transmesa en dues versions: una breu que consta de 16 números i que coincideix amb la seqüència de l’acció esbossada al llibret de 1761, motiu pel qual cal considerar-la com la música de l’estrena vienesa, i una versió ampliada de 32 moviments, que va ser incorporada al repertori concertístic pels volts de 1800. Aquesta darrera versió conté tots els moviments de la versió breu, a més de números addicionals de dansa o pantomima, sobretot per a acompanyar la festa a casa de Don Juan al segon acte, però també per a la disputa amb el comanador al primer acte i per a caracteritzar el personatge del servent i que és la que representa Jordi Savall i el seu Concert des Nations al programa d’avui.

Palau
de la Música
Catalana

Abona't a
Palau Bach

Angela Hewit, piano

Cor de Cambra del Palau & Siebert

Passió segons sant Mateu

amb Vox Luminis

& Freiburger Barockorchester

Passió segons sant Joan

amb Collegium Vocale Gent & Herreweghe

Benjamin Alard, clavecí

Cantates de Bach

amb Les Arts Florissants & Agnew

Abona't a Palau Bach (6 concerts) a partir de 168 euros.

Biografies

Jordi Savall, direcció

© Barbara Rigon

“Jordi Savall posa de manifest una herència cultural comuna infinitament diversa. És un home pel nostre temps.” («The Guardian»)

Jordi Savall és una de les personalitats musicals més polivalents de la seva generació. Fa més de cinquanta anys que dona a conèixer al món meravelles musicals abandonades en la foscor de la indiferència i de l'oblit. Dedicat a la recerca d'aquestes músiques antigues, les llegeix i les interpreta amb la seva viola de gamba o com a director. Les seves activitats com a concertista, pedagog, investigador i creador de nous projectes, tant musicals com culturals, el situen entre els principals artífexs del fenomen de revalorització de la música històrica. És fundador, juntament amb Montserrat Figueras, dels grups musicals Hespèrion XXI (1974), La Capella Reial de Catalunya (1987) i Le Concert des Nations (1989), amb els que explora i crea un univers d'emocions i de bellesa, i les projecta al món i a milions d'amants de la música.

Amb la seva participació fonamental a la pel·lícula d'Alain Corneau *Tous les Matins du Monde* (Tots els matins del món), que va guanyar el César a la millor banda sonora, la seva activitat concertística (140 concerts a l'any, aproximadament), la seva discografia (6 enregistraments anuals) i la creació el 1998, amb Montserrat Figueras, del seu segell discogràfic Alia Vox, Jordi Savall demostra que la música antiga no és necessàriament elitista, sinó que interessa a un públic ampli de totes les edats, cada vegada més divers i nombrós.

Al llarg de la seva carrera ha enregistrat i editat més de 230 discos de repertoris de música medieval, renaixentista, barroca i del Classicisme, amb una especial atenció al patrimoni musical hispànic i mediterrani, que han estat mereixedors de moltes distincions, com el Midem Awards, l'International Classical Music Awards i un Grammy Award. Els seus programes de concert han convertit la música en un instrument de mediació per a l'entesa i la pau entre pobles i cultures diferents i de vegades enfrontades. No debades, el 2008, Jordi Savall fou nomenat Ambaixador de la Unió Europea pel diàleg intercultural i, juntament amb Montserrat Figueras, varen ser investits Artistes per la Pau dins del programa "Ambaixadors de bona voluntat" de la UNESCO.

Entre 2020 i 2021, pel 250è aniversari de Ludwig van Beethoven, va dirigir la integral de les seves *Simfonies* al capdavant de l'orquestra Le Concert des Nations i les va enregistrar en dos CD amb el títol *Beethoven Révolution* per al seu segell Alia Vox. L'impacte que han produït al mercat discogràfic internacional ha estat definit fins i tot com "*un miracle*" («Fanfare») i la crítica alemanya va distingir el volum II amb el Schallplattenkritik Prize com a millor disc orquestral.

La seva fecunda carrera musical ha estat mereixedora de les més altes distincions nacionals i internacionals, d'entre les quals cal destacar, el títol de Doctor Honoris Causa de les universitats d'Évora (Portugal), de Barcelona, de Katowice (Polònia), de Lovaina (Bèlgica), de Basilea (Suïssa) i d'Utrecht (Països Baixos), la insígnia "Chevalier" de la Legió d'Honor de la República francesa, el Premi Internacional de Música per la Pau del Ministeri de Cultura i Ciència de la Baixa Saxònia, la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya, el Premi Helena Vaz da Silva, el prestigiós Premi Léonie Sonning, considerat el premi Nobel de la música, i és membre d'honor de la Royal Philharmonic Society, de la Reial Acadèmia Sueca de la Música i de l'Accademia Nazionale di Santa Cecilia.

Le Concert des Nations

© Teresa Llordes

L'orquestra Le Concert des Nations fou creada per Jordi Savall i Montserrat Figueras l'any 1989 durant la preparació del projecte *Canticum Beatae Virginis* de M. A. Charpentier per tal de poder disposar d'una formació amb instruments d'època capaç d'interpretar un repertori que aniria des del Barroc fins al Romanticisme (1600-1850). El seu nom prové de l'obra de François Couperin, *Les Nations*, concepte que representa la reunió dels *gustos musicals* i la premonició que l'art, a Europa, duria per sempre una marca pròpia, la del Segle de les Llums.

Dirigida per Jordi Savall, Le Concert des Nations va ser la primera orquestra formada per una majoria de músics provinents de països llatins (Espanya, Llatinoamèrica, França, Itàlia, Portugal, etc.), tots ells destacats especialistes a nivell internacional en la interpretació de música antiga amb instruments originals d'època i criteris històrics. Des de l'inici, posa de manifest la voluntat de donar a conèixer un repertori històric de gran qualitat a través d'interpretacions que respecten rigorosament l'esperit original de cada obra, però interpretades amb una voluntat revitalitzadora. En són bons exemples els enregistraments de Charpentier, J. S. Bach, Haydn, Mozart, Händel, Marais, Arriaga, Beethoven, Purcell, Dumanoir, Lully, Biber, Boccherini, Rameau i Vivaldi.

L'any 1992, Le Concert des Nations debuta en el gènere operístic amb l'obra *Una cosa rara* de Martín i Soler, representada al Théâtre des Champs Élysées, al Gran Teatre del Liceu i a l'Auditorio Nacional de Madrid. Més tard es donaria continuïtat a aquestes actuacions amb la representació de *L'Orfeo* de Claudio Monteverdi al Gran Teatre del Liceu, de Barcelona, al Teatro Real de Madrid, Wiener Konzerthaus, Arsenal de Metz, Teatro Regio de Torí i, de nou, al reconstruït Liceu, de Barcelona, l'any 2002, de la qual es va realitzar un DVD (BBC-Opus Arte). Posteriorment, també es va interpretar al Palais des Arts de Brussel·les, Grand-Théâtre de Bordeus i Piccolo Teatro de Milà en el Festival Mito. El 1995 va representar a Montpeller una altra òpera de Martín i Soler, *Il burbero di buon cuore*, i l'any 2000 *Celos aun del Ayre matan* de Juan Hidalgo i Calderón de la Barca, presentada en versió concert a Barcelona i a Viena. Les darreres produccions van ser el *Farnace* de Vivaldi, estrenada al Teatro de la Zarzuela de Madrid i *Il Teuzzone* de Vivaldi, interpretada en versió semiconcertant a l'Òpera Reial de Versalles.

Els darrers anys, Le Concert des Nations ha abordat obres mestres del simfonisme, com *La Creació* de Joseph Haydn, *Oratori de Nadal* de J. S. Bach o *El Messies* de G. F. Händel, i s'ha endinsat al Classicisme i al Romanticisme. El 2020, va interpretar en concert i enregistrar el doble CD *Beethoven Révolution* amb la integral de les *Simfonies* de Beethoven pel seu 250 aniversari, per les quals ha rebut un elogi unànim de la crítica internacional.

La seva extensa discografia ha rebut diverses distincions i guardons, entre els quals destaca el Midem Classical Award i el Schallplattenkritik Prize. L'impacte de les obres, dels enregistraments i les actuacions a les principals ciutats i festivals de música del món l'han acreditat com una de les millors orquestres amb instruments d'època.

Le Concert des Nations

Manfredo Kraemer, *concertino*

Pierre Hamon, Sébastien Marq, *flautes de bec*

Marc Hantaï, Yi-Fen Chen, *flautes travesseres*

Alessandro Pique, Emiliano Rodolfi, *oboès*

Josep Borràs, *fagot*

Thomas Müller, Javier Bonet, *trompes naturals*

Jonathan Pia, René Maze, *trompetes naturals*

Guadalupe del Moral, Elisabet Bataller, Isabel Serrano, *violins I*
Mauro Lopes, Kathleen Leidig, Santi Aubert, Alba Roca, *violins II*
Éva Posvanecz, Núria Pujolràs, *violes*
Balázs Máté, Antoine Ladrette, *violoncel·les*
Xavier Puertas, *contrabaix*
Luca Guglielmi, *clavicèmbal*
Albane Imbs, *tiorba & guitarra*
Pedro Estevan, *percussió (timbales, tambor & castanyoles)*
Jordi Savall, *direcció*

Amb el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya

Amb el suport financer de la Direction Régionale des Affaires Culturelles Occitanie

Amb la col·laboració de Catalunya Música i Catalunya Ràdio

També et pot interessar...

Palau 100

Dissabte, 18.02.23 - 20 h

Sala de Concerts

Carolin Widmann, violí

Juan de la Rubia, orgue

Orfeó Català (Pablo Larraz, director)

Orquestra Simfònica de Barcelona i

Nacional de Catalunya

Jörg Widmann, director

J. Widmann: *Con brio*

J. Widmann: *Concert per a violí núm. 2*

J. Widmann: *Variacions sobre "El Cant dels Ocells"* (fantasia per a orgue i cor) (obra d'encàrrec del Palau de la Música Catalana - estrena absoluta)

L. van Beethoven: *Simfonia núm. 7, en La major, op. 92*

Preus: de 20 a 48 euros

Mecenes d'Honor

Mecenes Protectors

Mitjans Col·laboradors

Col·laboradors

Armand Basi – Bagués-Marsiera Joiers – Balot Restauració – Calaf Grup – Cardoner Grup – Catalonia Hotels & Resorts – Coca-Cola – Col·legi d'Enginyers de Camins, Canals i Ports – Deloitte – Eurofirms Group – FC Barcelona – Fundació Antiques Caixes Catalanes – BBVA – Fundació Caixa d'Enginyers – Fundació Castell de Peralada – Fundació Metalquímia – Helvetia Compañía Suiza S.A. de Seguros y Reaseguros – La Fageda – Quadris – Saba Infraestructures, S.A. – Scasi Soluciones de Impresión S.L.

Amics Benefactors

Ascensores Jordà, S.A. – Fundació Antoni Serra Santamans – Inclos Interiorisme, S.L. – Veolia Serveis Catalunya S.A.U. – Salvador Viñas Amat

Membres Palau XXI

Mª Dolors i Francesc – Elvira Abril – Pere Armadàs Bosch – Rosamaria Artigas i Costajussà – Marta Barnes – professor Rafael I. Barraquer Compte – Mariona Carulla Font – Lluís Carulla Font – Carlos Colomer Casellas – Isabel Esteve Cruella – Pere Grau Vacarissas – María José Lavin Guitart – Anna Saura Miarnau – Juan Manuel Soler Pujol – Daniela Turco – Joan Uriach Marsal – M^a. del Carmen Pous Guardia – Josep Colomer Maronas – Joaquim Uriach Torello

PALAU
DE LA
MÚSICA
ORFEÓ
CATALÀ

